

تهختی سوله‌یمان یان "گهنزهک" و "نازه‌رگوشه‌سب" ی میژوویی

له بهشی پێشتر (۳۷۳)، هه‌روه‌ها له بهشی ۶۱ و ۱۰۱ و گهلێک شوینی دیکه‌ی ئهم وتارانه‌دا له گهنزهک و ئاورگه‌ی په‌ناده‌ستی واته نازه‌رگوشه‌سب یان نازه‌رگوشه‌سب (تهختی سوله‌یمان ئیستا) داووم. تهختی سوله‌یمان شوینه‌وار یکی گرنگی میژوویی سه‌رده‌می ئه‌شکانی و ساسانه‌کانه و کهوتوته‌ه‌ پوژه‌ه‌لاتی بۆکان له به‌ری ئه‌وبه‌ری رووباری جه‌غه‌توو و نزیک شاری تیکاب یان تیکانته‌په‌ی هه‌وشار؛ له باری دابه‌شبوونی جو‌ع‌رافیای ئیرانیسه‌وه سه‌ر به تیکابه.

ئهم زانیاریانه‌ی خوار هه‌م سه‌بارته به‌و شوینه‌ میژوویییه له مألپه‌ری "میراث فرهنگی ایران" دا چاوپێکه‌وت و به باشی ده‌زانم لێره و له‌دریژه‌ی باسیه‌کانی ئالقه‌ی پێشوودا رایانگه‌یه‌ینم.

با هه‌ر لێره‌دا ئه‌وه بلێم که هه‌ندیک کهسانی ناشاره‌زا به‌لام ده‌مارگیر له نازه‌ر بایجان په‌یدا بوون که به‌رق و کینه‌یه‌کی زۆره‌وه ده‌رواننه کورد و میژوو و زمانه‌که‌ی و به‌داخه‌وه خزاونه‌ته‌ ناو زۆر مألپه‌ری وه‌ک ویکی پێدیاوه (ئینگلیزی و فارسی) و سه‌بارته به‌ شار و ناوچه و که‌سایه‌تییه کورده‌کان بابه‌ت بلاو ده‌که‌نه‌وه که هه‌ندیک به‌شیاو دووره له راستی. هه‌ر بۆیه‌ش ده‌بێ ئاگادار بین و نه‌هێلین ئه‌و تاقمه‌ تایبه‌ته له بێده‌نگی و هه‌ستی براهته‌ی کورد بۆ به‌رژه‌وه‌ندیی شوقینیستی خۆیان که‌لک و مر بگرن. زۆریک له‌وانه، میژووی کورد به‌راوه‌ژوو ده‌که‌ن و شوینه‌واره دێرینه‌کانی ناوچه به‌ دیارده‌یه‌کی نازه‌ر بایجان له‌قه‌لم ده‌دن.

ئهم بابه‌تانه‌ی خوار هه‌م واهیه‌یه له‌و چه‌شنه‌ نه‌بن، به‌لام وریایی ده‌وێت له هه‌ندیک بۆچوون و هه‌والی ناسک ورد بینه‌وه و راستیه‌کان به‌ چاوپێکه‌ی ده‌مارگیری ئهم یا ئه‌و نه‌یه‌ین.

سرگذشت تخت سلیمان از زبان مادری مهربان

تکاب_خبرگزاری میراث فرهنگی_ابراهیم حیدری

تخت سلیمان محوطه‌ی به‌ وسعت 12 هکتار است که آثار مختلفی در آن وجود دارد.

یکی از آثار برجسته مجموعه، برج و بارویی بیضی شکل است که به دوران اشکانی مربوط می‌شود. در داخل این بخش، 38 برج و بارو با نمایی خارجی از سنگ‌های نقش‌دار به چشم می‌خورد که به ارتفاع 18 متر و عرض 4 متر در میان دو دروازه شمالی و شرقی محدود شده‌اند.

در بخش دیگری از مجموعه، هسته اصلی کل تخت سلیمان قرار دارد که یک معبد به نام چهار طاقی آتشکده آذر گشسب است. در کنار معبد، عبادتگاه شاهان و جنگاوران قرار دارد چرا که این آتشکده به سلاطین و سرداران سپاه اختصاص داشت. در کنار معبد آتش، معبد ستایش آب ساخته شده است.

این معبد با معبد بیشابور فارس شباهت بسیاری دارد اما آثار کمی از آن بر جا مانده است. مجاور این بخش ها، تالار سلاطین ساخته شده که از آن برای مراسم نیایش آتش در روزهای خاص و به حضور پذیرفتن سفیران دیگر کشورها استفاده می شد. طرح و مقیاس تالار شباهت بسیاری به ایوان مداین دارد اما از آن کوچک تر است.

در واقع تخت سلیمان برای سلسله ساسانیان همان نقشی را بر عهده داشت که تخت جمشید در زمان هخامنشیان.

تمام این اجزا معماری در مجموعه اصلی عبادتگاهی ساخته شدند. اما در خارج از این مجموعه و دور تا دور آن، یک شهرستان دوره ساسانی وجود داشت.

این شهرستان برای خدمات رسانی به ساکنان آتشکده و کسانی که تعلیم و تربیت موبدان را بر عهده داشتند، پدید آمده بود. شهرستان ساسانی در واقع وظیفه تامین نیازهای زوار و ساکنان مجموعه را انجام می داد. این شهرک پس از متروک شدن آتشکده، تخریب شد و هم اکنون در عمق چهار متری سطح زمین در زیر خاک مدفون است.

سه آتشکده بسیار مهم در دوران ساسانی در ایران وجود داشت که هم اکنون تنها آثاری از آتشکده آذر گشسب که به نام تخت سلیمان شهرت پیدا کرده، بر جا مانده است.

این آتشکده از نظر مسایل اعتقادی، باورهای دینی و نقشی که در حیات سیاسی و اجتماعی دوران ساسانیان داشت از اهمیت بسیاری برخوردار بود.

آتشکده آذرگشسب در واقع نماد اقتدار حکومت ساسانیان محسوب می شد. خصوصاً پس از خیزش مزدکیان و شکل گیری جنبش آن، «خسرو انوشیروان» به عمران و آبادی این آتشکده با عنوان عامل وحدت ملی و یکسان سازی دین کشوری توجه ویژه ای کرد.

آتشکده آذرگشسب در زمان حمله رومیان به ایران و غلبه آنان بر سپاه خسرو پرویز، غارت و ویران شد، در حالی که رومیان هیچ کاری به پایتخت کشور نداشتند. حمله رومی ها، اعراب و پذیرش دین اسلام از سوی ایرانیان تغییری در وضعیت آبادانی آتشکده پدید آورد و اغتشاشات اواخر دوره ساسانیان نیز موجب شد هیچ تجدید بنایی در این محل انجام نشود. تا این که در دوران ایلخانان، این مجموعه به عنوان پایتخت بیلاقی حکام مغول مورد استفاده قرار گرفت.

پس از سقوط ایلخانان، تخت سلیمان تقریباً متروک شد و به عنوان یک شهرک خدماتی کوچک با امکاناتی نظیر آهنگری، سفال گری و نانواپی مورد استفاده قرار گرفت. در دوران صفویه دیگر این مجموعه به طور کامل متروک شد و هیچ استفاده ای از آن نشد.

اسم تخت سلیمان نیز در واقع از قرون هفت و هشت هجری قمری و از سوی اهالی منطقه که اطلاعات تاریخی درستی از این بنا نداشتند، انتخاب شد. در حالی که این نام صحیح نیست و همان آتشکده آذرگشسب نام صحیح مجموعه است.

این نام در متون اوستایی، کتاب های تاریخ ایران قدیم، نوشته های مورخان یونانی، ارمنی و رومی بارها آمده است. در شاهنامه فردوسی نیز حدود 70 بار اسم آتشکده آذرگشسب ذکر شده است. پس از دوران صفویه این مجموعه کاملاً متروک ماند تا این که در قرن های 17 و 18 میلادی، مستشرقان غربی به ایران آمدند و به بررسی مناطق تاریخی ایران پرداختند.

نخستین بررسی های باستان شناسی در تخت سلیمان از سوی یک هیات آلمانی انجام شد. بررسی های هیات آلمانی در تخت سلیمان براساس توافق میان دولت ایران و آلمان از سال 1337 آغاز شد.

سرپرست این هیات «دراوستن» بود که پس از او، پروفیسور «نومن» و دکتر «هوف» کار او را به مدت 19 سال ادامه دادند. من نیز به عنوان نماینده سازمان ملی حفاظت آثار باستانی وقت، در سال های 55، 56 و 57 با هیات آلمانی همراه بودم.

عمده فعالیت های آنان روی کار باستان شناسی متمرکز بود و دو جلد کتاب، چندین مقاله و تعداد زیادی نقشه و مدارک حاصل کار آنان است.

بعد از انقلاب اسلامی تا سال 72، محوطه در اختیار ما بود اما به دلیل وضعیت کشور در آن دوران و اولویت های دیگری که وجود داشت، اقدامات چندانی در تخت سلیمان انجام نشد. بیشتر فعالیت های این دوره به حفاظت های اضطراری و نگهداری های اولیه اختصاص داشت. تا این که در سال 72 بر اساس دستور رییس جمهور وقت، 10 پروژه بزرگ ملی فرهنگی _ تاریخی تعریف شد که یکی از آنها تخت سلیمان بود.

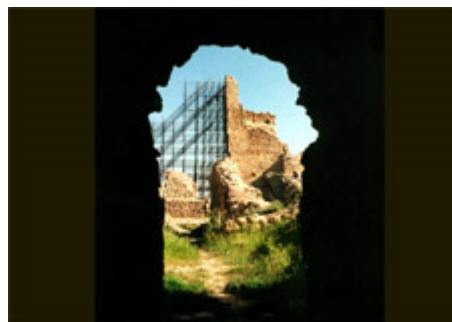
این دوره از فعالیت های ما در تخت سلیمان با گسترش شهرها، توسعه شهرک سازی، جاده سازی و ازدیاد جمعیت مصادف بود. این عوامل خطر از میان رفتن آثار معماری بر جا مانده را افزایش می داد. به همین دلیل، نخستین کاری که در این زمان انجام دادیم، عبارت بود از تعیین حریم مجموعه و وضع یک سری ضوابط حفاظتی به منظور جلوگیری از دخل و تصرف در مجموعه تخت سلیمان. بعد از تعیین حریم، عملیات نجات بخشی آثار شروع شد که شامل حفاظت اضطراری، تثبیت آثار باقی مانده و نظافت کل مجموعه بود.

در کل محوطه تخت سلیمان حجم عظیمی از خاک و مصالح فرو ریخته وجود داشت که بخشی از آن مصالح را برای مرمت های بعدی نگهداری کردیم و حدود 150 هزار متر مکعب زواید کارگاهی را به منطقه ای دیگر منتقل کردیم. علاوه بر این اقدامات فنی، اطلاعات مکتوب موجود درباره تخت سلیمان، نقشه ها، عکس ها و مدارک فنی را جمع آوری کردیم و یک مرکز اسناد و کتابخانه تخصصی راه اندازی کردیم.

فرآیند ثبت تخت سلیمان در فهرست میراث جهانی هم شنیدنی است. این امکان، خیلی اتفاقی پیش آمد. پنجم یا ششم بهمن ماه سال 80، آقای گلشن در محوطه سازمان مرا دید و گفت: «اگر بتوانیم ظرف چهار یا پنج روز مدارک مورد نیاز برای پرونده ثبتی تخت سلیمان را آماده کنیم، امکان ثبت این اثر در فهرست میراث جهانی وجود دارد.» پس از آن به همراه دو نفر از همکاران با انجام حدود 14 ساعت کار روزانه موفق شدیم این پرونده را تنظیم کنیم. برای ترجمه پرونده نیز به طور اتفاقی توانستیم مترجم خوبی پیدا کنیم که با نظارت دکتر چگینی این پرونده را ترجمه کرد. در همین زمان خانم «تانی کوچی» سرپرست هیأت کارشناسان ادواری یونسکو که پیش از آن به تخت سلیمان آمده بود، برای ما از سازمان یونسکو یک هفته فرصت اضافی گرفت و موفق شدیم پرونده را به پاریس ارسال کنیم. پس مطرح شدن پرونده تخت سلیمان در یونسکو در سال 81، هیأتی ایتالیایی به سرپرستی آقای «بوکا» و هیأتی از ترکیه به سرپرستی «عمر مدران» به ایران آمدند. خوشبختانه با همکاری گروهی از همکاران و همیاری مسئولان میراث فرهنگی این اثر در فهرست میراث جهانی ثبت شد.

[*یونسکو در جریان فعالیت های سال 2005 "تخت سلیمان" قرار گرفت](#)

نظریه باستان شناسان آلمانی در تخت سلیمان رد شد

تهران _ میراث خیر

گروه استان ها_ زهرا کشوری: آخرین کاوش ها در محوطه باستانی تخت سلیمان به رد نظریه باستان شناسان آلمانی مبنی بر وجود یک حصار خشتی ساسانی پیرامون تخت سلیمان منجر شد.

مجموعه ساسانی «تخت سلیمان» بزرگترین و زیباترین آتشکده ساسانی در ایران است. آتش این آتشکده قرن ها روشن بوده و در کنار دریاچه تخت سلیمان که چشمه ای بسیار اسرار آمیز است، نگهداری می شده است. این نزدیکی نشان می دهد که ساسانیان آب و آتش را در کنار هم می پرستیده اند.

«یوسف مرادی»، سرپرست کاوش در تخت سلیمان گفت: «هیأت آلمانی که سالیان پیش این محوطه را کاوش کرده بود، معتقد

بود یک حصار خشتی به طول 1120 ، عرض 12 و ارتفاع 9 متر دور تا دور این محوطه تخت سلیمان کشیده شده است. بنابر اطلاعات حاصل از این کاوش ها، این دیوار اولین بنای ساسانی تخت سلیمان است که بعدها تخریب و بر روی آن دیواری سنگی ساخته شده است اما کاوش های هیات کاوش نشان داد که این دیوار خشتی نیست بلکه از خشت و خاک توامان ساخته شده است. همچنین برخلاف نظر آلمانی ها این دیوار پیوسته نیست بلکه ساختار توده توده دارد. در واقع این حصار یک دیوار توده ای خشتی خاکی است که به دوران ایلخانی تعلق دارد».

او گفت: «این دیوار در زمان آباقاخان ساخته شده است. او که کاخ شکار خود را روی آثار ساسانی ساخته بود، برای کنترل بیشتر این محوطه و پرکردن فضاهای تخریب شده در دوره ساسانی اقدام به پر کردن این دیوار با خشت و خاک کرده است». آخرین حاکم ایلخانی که «آباقاخان» نام داشت مردم تخت سلیمان را از این منطقه بیرون راند و تخت سلیمان را به شکارگاه خود تبدیل کرد. مردم در این زمان در بیرون از مجموعه تخت سلیمان زندگی می کردند و پس از مرگ آخرین حاکم ایلخانی بار دیگر به تخت سلیمان بازگشته و خانه های خود را با بقایای کاخ های ایلخانی بنا کردند. مجموعه این اطلاعات به خوبی نشان می دهد که شکوه و عظمت تخت سلیمان در دوره ایلخانی رو به زوال گذاشته و مردم این منطقه از حاکمان ایلخانی به ستوه آمده بودند.

بو دینتی راسته و خوی نهم دووبابه تهی سهر هوه، بروانه نهم مألپه ره:

<http://www.chn.ir/NSite/FullStory/Photo/?Id=102274&Serv=0&SGr=0>

وینیه کی زوری تهختی سوله ایمانیش له سهر مألپه ری میراث فرهنگ ایران ههیه که به بی نیجازه ی نئوان و اههیه نه کریت رایانگویزی. نئوه دو انیانه:

